

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliæ Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

19. An servus possit adoptari, & adoptatus an acquirat libertatem? Et cum Dominus, actis intervenientibus, servum filium suum nominat, an servus acquirat libertatem? Ex p. 7. t. 7. r. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](#)

Et area, que hic seruus post fugam acquirit, domino acquirat? Ex part. 7. tr. 7. Ref. 13.

§. 1. **A**D hoc dubium sic respondet Machadus de perfect. Confess. tom. 2. lib. 6. part. 7. t. 13. docum. 9. n. 4. Si quando el señor solicita, e impone necesidad a su esclava para que peque con el, consiga libertad, no consta expresamente del Derecho. Con todo esto comunmente sienten los Doctores, que en tal caso pide ella con buena conciencia bursfi de su señor, e tratarse como libre, o pedir ante la infiaria que la venda. Si bien otros Autores Clasicos fundados en la ley que trata desta materia desieren, que puede en tal caso la esclava de quien ha usado mal el señor, implorar el auxilio del Obispo pidiendo libertad; y que deue el Opifio, constandole dello, compeler con censuras, y todo rigor de Derecho al señor, a que conceda libertad a la esclava, por auer visto mal della. Una glossa celebre de la ley citada ann dize, que todos los Doctores han entendido siempre, que por la dicha ley puede el Obispo por si, dar la libertad a la esclava. Ita ille; cui ego addo Fagundez de Inst. lib. 2. c. 6. n. 1. Molinam tom. 1. tract. 2. disp. 38. Trullenbach. in Decal. tom. 1. lib. 5. c. 2. dub. 6. n. 2. Et reuelate hanc doctrinam cum Domino meo Eminentissimo Cardin. de Lugo de inst. tom. 1. disp. 6. sect. 4. n. 30. puto extendendam esse ad masculum, etiam seruum, si dominus ad turpia compelleret.

2. Sed pone seruum a domini sui seruitute se subtraxisse, quia vel a domino incitabatur ad peccandum, & rogatus desistere solebat, vel quia inhumaniter tractabat, in quibus casibus seruis fugam absque peccato licete omnes Doctores docent; quareitur, an ea, qua hic seruus post fugam acquirit, domino acquirat? & Respondetur affirmativè, nam vere adhuc illius dominii seruus est, & cessantibus his causis ad eum reverteri tenetur; qui solum ad evitandum animæ, vel corporis notable periculum fuga licet, suo autem dominio dominus ideo spoliandus non erit, nisi forte tanta esset domini inhumanitas, vt meritorum seruus libertatem acquireret, cuiusmodi est illa, de loquitur text. in l. unica, §. sed scimus, Cod. de latina libertate tollenda, vbi si don inus ad serui languidi curam ipse sufficeret, & ad xenodochium mitteret, libertatem in seruis acquireret, & succedere ei talis dominus minimè posset. Et hæc omnia docet noster Megala, in par. 2. lib. 2. c. 19. quest. 3. n. 33. Sed limitanda venit eius doctrina in casibus, in quibus serui dominium acquirere possunt, ut supra vñsum est.

RESOL. XVIII.

An si Dominus consentiat in matrimonium serui persona liberæ ignorante, seruus acquirat libertatem?

Idem dicendum est, si Dominus ancillam in vxorem tradat, homini libero seruitutis non ignaro, si tamen Dominus doris instrumentum ancilla conficiat. Ex part. 7. tract. 7. Ref. 14.

§. 1. **R**espondeo quod si persona libera matrimonium contrahat cum serua ignorans seruitutem, domino vel tradente, vel certe sciente, & non detegente seruitutem, eo ipso serua persona sit libera ex Auth. de nuptiis, §. si vero ab initio, & est communis Doctorum. Idem est, si dominus ancillam in uxorem tradat homini libero seruitutis non ignaro, sed tamen dominus doris instrumentum ancilla conficiat: ex l. unica, §. sed & si quis homini, iuxta auctor. ad hoc C. de latina libertate tollenda. Et hæc omnia docet Machadus t. 2. lib. 6. part. 7. tr. 13. docum. 9. n. 6. Eminentissi-

mus Cardinalis Lugo de inst. tom. 1. disp. 6. sect. 4. Hurtad. de inst. disp. 1. disp. 22. & ali.

2. Non definam tamen hic adnotare quod Redilius q. 13. n. 6. dicit, quod in foro interno dominus non tenteretur ad dandam libertatem, quando per ignorantiam inincibilem, & fine animo decipiendi in casibus prædictis ita se gereret, ut non intenderet villo modo ancillæ libertatem dare.

RESOL. XIX.

An seruus possit adoptari, & adoptatus an acquirat libertatem?

Et cum Dominus, actis interuenientibus, seruum filium suum nominat, an seruus acquirat libertatem? Ex part. 7. tr. 7. Ref. 15.

§. 1. **V**ustinianus Imperator in Inst. lib. 1. sit. de Adoptionibus, §. vi. sic respöder. Apud Catone bone scriptum est: fert antiquitas, seruus si a domini adoptari, ex hoc ipso possit liberari. Vnde & nos credimus in nostra constitutione etiam eum seruum, qui e domini actis interuenientibus filium suum nominaretur, librum esse constitutus; licet hoc ad ius filii accipiat, et non sufficiat. Ita Imperator. In quibus vel explicantur duo manu manūflos modi. Primo quoque levius conditionis homo, si a domino suo adoptatus, ipso etiam sine alia manumissione liber confidetur. Secundo, cum dominus actis interuenientibus seruum filium suum nominavit. Prior species libertatem quidem, sed non ius filii servu tribuit: et quod seruus adoptari a domino proprio non possit, vñdixit leg. vlt. ff. de stat. hom. & leg. vlt. ff. hoc tit. Vnde ibi. h. n. 3. Borcholt. Giphanius, & Hettmannus Enciat. 2. Ideò autem per adoptionem illam, libertas potius, sine precedente aliqua manumissione, levior collata intelligitur: cum quia alia adoptio illa haec nullum prorsus efficitum habet, tum quia specie differt, testes, probantes, patria scilicet, & dominica, mutuò considerant, aut coherere non possunt: nempe ut aliquis & via filii familiæ, & veri serui vice fungatur. Vultenebus, & Myntinger. n. 2. Altera species similiter ratione nuntiatur, quod nimirum etiam nominatione filii liberas confidatur, ne aliqui planè inutiliter illam faciem qui astimetur: cum ad ius filii, sine (vñ loquuntur) filiationis ea minime proficit. l. unica, §. similiq[ue] medo 10. C. de Latina libertate tollenda. Vnde vulgatum aximam illud: si id, quod ago, non valer, vt ago: valeat tamen, vt valere potest: de quo, post Accursum hic & DD. videantur Alciat. l. 1. parad. c. 6. & Salomonius in leg. Galliar. §. quidam recte ff. de lib. & psb. Item illud in ambiguis eam capienda interpretationem, que facit ut actus valeat potius, quam pereat. l. querit 12. §. 1. vbi est, 21. ff. Aereb. dub. l. cogit. 16. in fine principi. ad Senatus. Treb. l. in obscur. 179. ff. de reg. imp. 2. Sed circa supradicta Eminentiss. Card. de Lugo de inst. tom. 1. disp. 6. sect. 4. n. 36. acutè, & docebat dubitum, & ait: cum filiatio naturalis fortior multò sit, quam filiatio adoptiva; quo modo seruus per adoptionem ex ipso fiat liber: cum tamen ipsi filii naturales ex propria ancilla suscepit non sicut iure ipso liber, sed possint manere, & de facto manere seru, nisi pater eos expresse, vel tacite libertate donauerit.

3. Sed ad hoc respondet filiationem naturali perfectam, & legitimam afferentem, secum ins ad hereditatem paternam. & ad patris honores, maiorem quodcumque vim habere, & magis intus se, quam adoptionem, quæ minus intrinsecus filio adoptione competit; filiationem tamen naturalem illegitimum, seu quæ non tale ius ad hereditatem & alia emolumenta afferat, non habere tantam vim. Ratio autem & p[ro]p[ri]etatis filio

De Seruis, seu Mancipiis. Resol. III. &c. 439

filiatio adoptiva esse non potest ex legibus, nisi ad ea iura, & emolumenta, quae haberet si esset verus filius legitimus, alioquin adoptio non erit, cum tota cius effectio consistat in acceptatione ad ea iura; ideo insuperabilis est adoptiva filiatio à libertate, quia seruus manens seruus, non potest esse hæres domini sicut verò filiatio naturalis potest retinere totam essentiam, quae in aliquo physico constituit, sine acquisitione eorum iuriuum; non est ergo mirum, quod adoptio habeat maiorem vim ad reddendum liberum, quam filiatio naturalis in genere; quia adoptio includit voluntatem acceptandi ad ea iura, quam voluntatem filiatio naturalis non includit.

RESOL. XX.

An serui acquirant libertatem, si à Dominis promittantur saltem in conscientia?

Et quid de eorum filiis eo tempore promissionis natis?

Ex p. 7. tr. 7. Ref. 55. alias 54.

§. 1. **H**ec questio potest sepius in praxi accidere & ad illam more suo docte responderet P. Sanchez de Mairim, lib. 7. disp. 24. n. 22. vbi ex multis probat promissionem inter dominum & seruum minime valeat, quoad obligationem ciuilium, secus quodam naturalem, ut expresse habetur in l. Si id, quod dominus 6. ff. de conditione indeb. ibi. Si id quod dominus seruo debuit, manumisso soluerit, quamvis existimat ei aliqua teneri actione, reperire non poterit. Vbi Glosa, verb. in conditione, at obligationem fuisse seruo in fortute que sitam. Et Bartol. ibi summar. eam l. sic dominus obligatur seruo naturaliter. Et n. 2. ait obligationem naturalem, cadere in seruum actiue, & passiuè. Et Baldus c. cum contingat, n. 30. concl. 2. de iure civitatis. explicat interpositas, in fine. C. de translat. qua decidit obligationem acquiri seruo de ciuili, secus de naturali.

2. Et idem potest multa Sanchez sic concludit. Ex his ergo constat deberi naturaliter, & in foro conscientiae libertatem ancillæ ad dominum promissam: at quia tantum est promissio antequam manumisit, non erit libera serua; ac proinde nec filii eo tempore natu: tenebitur tam ratione damni emergentis ea fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri, & proli.

RESOL. XXI.

An seruus infidelis, vel hereticus, si conuertatur ad Fidem, acquirat libertatem?

Et an si Dominus infidelis, vel hereticus simul cum seruuo conuertatur ad fidem, perdat Dominum seruū?

Ex part. 7. tract. 7. Ref. 41.

§. 1. **R**espodo quod si infidelis vel hereticus habeat seruum infidelem, & hic conuertatur ad fidem, manet ipso iure liber, licet postea etiam dominus conuertatur ad fidem.

1. Nota quod si simul cum seruo conuertetur dominus ad fidem, non perderet dominium seruū. Et ita tenet Sanch. in Opus. tom. 1. lib. 1. c. 1. dub. 5. n. 4. cui adde Trullench. in Decal. tom. 2. l. 7. c. 2. dub. 8. n. 9.

RESOL. XXII.

An serui Christianorum, qui in tribunali S. Inquisitionis damnantur tanquam Heretici, remaneant ipso facto liberi?

Et aduersitur, quod acquiesca semel à seruis libertate, nunquam ad seruitutem priuianam redire possunt; etiam si eorum Domini ad Fidem conuertantur, & omnia bona illis restituantur.

Et obsernatur quod, si seruus infidelis Dominum apostolatorem a Fide, bono zelo inquisitoribus denunciatur, & si nullibi innueniatur concessa illi libertas, certè illi danda est. Ex p. 7. tr. 7. Ref. 17.

§. 1. **N**egatiuam sententiam tenet Iohann. Andreas Francus Dominic, in c. quicunque, §. Illerum de heret. in 6. probatur haec opinio ex c. cum secundum leges, de heretic. in 6. vbi omnia hereticorum bona ipso iure fisico addicuntur; nam cum nomine bonorum etiam serui continetur, iuxta legem, Paulus §. vlt. ff. de pignorib. videtur inde sequi illorum dominorum seruos, qui de heresi damnantur, ad fileum spectare, & libertatem non acquirere. Et hanc sententiam seruari in Inquisitione Lusitana testatur Fagundez de Iub. lib. 2. c. 6. n. 13.

2. Sed ipse merito laudat Inquisitionem nostram Castellæ, quæ affirmat sententiam adhaeret, & illam docet Sanct. Iulius de Heret. c. 37. dub. 3. Azoistom. 1. lib. 8. c. 1. 2. 9. 7. Vasquez in part. 2. disp. 169. c. 2. n. 12. Molina to. 1. tr. 2. disp. 40. Pegna in direct. part. 3. com. mēt. 168. Suarez de fide, & c. disp. 22. sect. 5. n. 6. Sanch. in summa tom. 1. lib. 2. c. 24. n. 9. Simanca in Cathol. Inst. tit. 6. 1. à n. 8. qui addit cum Pegna, quod si aliquis horum hereticorum post denunciationem sententia intra tempus gratiae conuertatur, eique à Regre omnia illius bona concedantur! nihilominus Christiana illius mancipia donari libertate.

3. Probat haec opinio, Primo ex leg. amica, Cod. ne Christ. mancip. & ex leg. Deo nobis §. his autem, Cod. de Episc. & Cleric. ex leg. Manichæos, Cod. de heret. ex c. 1. 2. & vlt. de Iudeis, & Saracenis, ex c. mancipia, & c. frateritatem disp. 5. 4. & alii iuribus ad quæ licet respondant Lusitanæ apud Fagundez, ubi supra, ipse, vt dixi, & merito, non recedit a nostra sententia n. 43. vbi sic ait. Desidero maiorem pietatem in nostris auctoribus Lusitanis erga libertatem misericordum seruorum, maxime cum hac libertas cedat in fidei Catholica fauorem, in quo feliores, & magis piis puto Doctores Castellanos, qui fauorem magis fidei & libertatis recipiunt, quam augmentum Regij fisci suorum Principum. Præterea deberent animaduertere. Primo, ipsi Doctores Lusitani, nec leges, nec sacros Canones prima sententia adductos, locutos fuisse cum aliqua restrictione, aut moderatione de illorum tantum hereticorum mancipiis, qui publicè cum suis bonis in sua heresi vinebant inter Christianos, quales hodie in Germania, & Gallia multi permittuntur; sed locutos fuisse absolutes, & vniuersim de Christianis mancipiis hereticorum: & vbi lex non distinguunt, nec excipiunt, nec nos distinguere, aut excipere debemus, maxime quando leges loquuntur generaliter & absolute, vt notat Reinosus, obser. 21. n. 1. & patet ex l. de pretio, ff. de publican, & ex l. 1. s. & generaliter, ff. de legat. præstand. Secundū, deberent etiam animaduertere rationes primæ opinionis, quas ego puto fortiores, facere saltem rem dubiam, & probabilem pro vita parte, & in dubiis opinionibus, & pro vita parte probabilibus standum est verbis legis, & in fauorem libertatis, & fidei inclinandum. Sic Fagundez.

4. Et nostram sententiam præter Doctores citatos tenet Castrus Palauus tom. 1. tract. 4. disp. 5. punt. 36. n. 18. qui optimè obsernat, quod si seruus infidelis dominum apostolatorem à fide bono zelo inquisitoribus denunciauerit; et si nullibi innueniatur concessa illi libertas: at certè danda illi est, præcipue si spes subdit facilis ad fidem conuertendū. sic Pegna, & Sanchez supra. Tandem aduerto acquisita semel à seruis liberta-

Oo 4 te,